

Šiuolaikiniai migracijos procesai

Dovilė ŽEMAITAITYTĖ
Vilniaus universitetas

Nuo brolių iki laikinų svečių: pokolonijinis palikimas Turkijos ir Sirijos migracijos politikos srityje priverstinių migrantų sirų atžvilgiu

Santrauka. Straipsnyje analizuojama, kaip Osmanų imperijos valdymo principai ir jų ilgalaikis poveikis regionui siejasi su šiuolaikine Turkijos migracijos politika Sirijos priverstinių migrantų atžvilgiu. Remiantis istorinių šaltinių, akademinės literatūros, politinių dokumentų ir viešojo diskurso analize bei įžvalgomis iš 2024–2025 m. vykdytų lauko tyrimų, nagrinėjama, kaip imperinė praeitis pasitelkiama šiuolaikinėje politinėje retorikoje. Tyrimas rodo, kad Turkijos atvirų durų politika sirų atžvilgiu grindžiama ne tik humanitariniais pagrindais, bet ir istoriniais bei religiniais argumentais, kuriuos išsakant sirai vaizduojami kaip istoriškai artimi turkams. Tačiau šis simbolinis artumas neperauga į visavertį teisinį ir politinį įtraukimą – sirų statusas išlieka laikinas ir sąlyginis. Taip susiformuoja toks svetingumo modelis, kai svetingumas grindžiamas istorine atmintimi, tačiau kartu išsaugomos administracinės ir teisinės priklausymo ribos. Straipsnyje atsiskleidžia, kad migracijos politika yra ne tik dabartinių geopolitinių procesų rezultatas, bet ir istorinių valdžios struktūrų tolesnio išlaikymo forma. Pokolonijinis teorinis požiūris leidžia permąstyti, kaip ankstesnių imperinių santykių atmintis formuoja šiuolaikines priklausymo ir integracijos ribas.

Raktažodžiai: pokolonijinės teorijos, Osmanų imperija, migracija, tapatybė, Sirijos pabėgėliai, Turkija.

Migracija apibrėžiama kaip žmonių judėjimas per geografinę erdvę, kuri lemia įvairūs ekonominiai, politiniai ir socialiniai veiksniai. Ji gali būti laikina arba nuolatinė, o pabėgėlių ir migrantų srautai dažnai plūsta dėl karų, persekiojimų ar nepalankių gyvenimo sąlygų. Migracijos procesai šiandien yra vieni svarbiausių geopolitinių ir socialinių

iššūkių, su kuriais susiduria daugelis šalių, įskaitant Lietuvą, o aptariamuoju atveju – Turkija. Migracijos tema Lietuvai taip pat nebėra svetima, nes atvykstančiųjų skaičius kasmet nuolat didėja, todėl kyla tapatybės, integracijos, istorinės atminties klausimų, kurie metodologiškai susiję su šiuo tyrimu.

Sirijos pilietinis karas, prasidėjęs 2011 m., sukėlė vieną didžiausių šiuolaikinių priverstinės migracijos krizių. Skačiuojama, kad daugiau nei 13 milijonų sirų buvo priversti palikti savo namus. Šis skaičius apima tiek pabėgėlius užsienyje, tiek šalies viduje perkeltus asmenis: apie 6,1 milijono sirų gyvena už Sirijos ribų kaip pabėgėliai, o daugiau nei 7,4 milijono asmenų tebėra perkelti šalies viduje.¹ Regioniniu mastu pabėgėlių priėmimo našta tenka kaimyninėms valstybėms, pirmiausia Turkijai, kuri tapo viena iš pagrindinių prieglobsčio prašytojų kryptimi. Turkija šiuo metu priima apie 3,2 milijono registruotų Sirijos pabėgėlių², todėl tapo viena iš šalių, priimančių daugiausiai pabėgėlių pasaulyje. Nepaisant pastaraisiais metais vykusių politinių pokyčių Sirijoje ir dalinių sugrįžimo procesų, humanitarinė situacija išlieka nestabili. Nors nuo karo pradžios praėjo daugiau nei dešimtmetis, sirų buvimas Turkijoje išlieka vienas svarbiausių socialinių ir politinių klausimų šalies vidaus ir užsienio politikos srityje. Tai rodo, kad migracija iš Sirijos yra ne laikina krizės pasekmė, o ilgalaikis reiškinys, reikalaujantis platesnės istorinės ir struktūrinės analizės. Siekiant suprasti dabartinę Turkijos migracijos politiką, būtina atsižvelgti į istorines galios ir tapatybės struktūras, kurios susiformavo Osmanų imperijos laikotarpiu ir tebėra aktyvios regiono politinėje vaizduotėje.

Šio straipsnio tikslas – išanalizuoti, kaip Osmanų imperijos valdymo principai ir jų ilgalaikės struktūrinės pasekmės regionui siejasi su šiuolaikine Turkijos migracijos politika Sirijos priverstinių migrantų atžvilgiu. Šie klausimai kilo ne tik atliekant teorinę literatūros analizę, bet ir nuo 2024 m. iki 2025 m. pavasario pietryčių Turkijoje vykdant lauko tyrimą, kurio metu autorė dirbo su sirų migrantais ir stebėjo viešąjį diskursą. Tyrimo metu stebėtas vietos ir nacionalinis diskursas, buvo susiduriama su pasikartojančiais naratyvais apie sirų ir turkų „brolybę“, religinį artumą bei istorinius ryšius. Būtent šios empirinės įžvalgos paskatino nuodugniau analizuoti sąsajas su Osmanų imperijos palikimu.

Metodologiškai straipsnyje remiamasi kokybine akademinės literatūros, istorinių šaltinių ir šiuolaikinių politinių dokumentų analize. Nagrinėjami Osmanų imperijos valdymo principai ir jų interpretacijos istorikų darbuose, siekiant nustatyti administracinės integracijos ir hierarchinės galios modelius, kuriuos galima susieti su vėlesne politine praktika. Taip pat analizuojama Turkijos migracijos politika priverstinių migrantų iš Sirijos atžvilgiu, ypač remiantis pagrindiniais teisiniais dokumentais, įskaitant laikinosios apsaugos sistemą, ir viešais pareiškimais, kuriuose konstruojami svetingumo, moralinės pareigos ir istorinės atsakomybės argumentai. Šaltiniai buvo atrinkti atsižvelgiant į jų aktualumą pagrindiniam straipsnio klausimui: kaip imperinė praeitis mobilizuojama politiniame ir viešajame diskurse ir kaip tai dera su teisine ir administracine migracijos reguliavimo praktika? Lauko tyrimo metu (vykstant neformaliems pokalbiams ir stebint viešąjį diskursą)

¹ UNHCR, *Syrian Arab Republic – Key Statistics*. Brussels: United Nations High Commissioner for Refugees, 2024.

² UNHCR, *Refugees and Asylum Seekers in Türkiye: Key Statistics*. Brussels: United Nations High Commissioner for Refugees, 2025.

užfiksuotos įžvalgos šiame straipsnyje pasitelktos kaip analitiniai orientyrai, padėję identifikuoti pasikartojančias temas ir suformuluoti analizės kryptį.

Šiuolaikinė Turkijos migracijos politika Sirijos pabėgėlių atžvilgiu jau nagrinėta įvairiuose migracijos ir politinių studijų darbuose. Daugumoje tyrimų pagrindinis dėmesys skiriamas teisiniam pabėgėlių statusui, laikinosios apsaugos sistemai ir integracijos politikai.³ Kiti autoriai analizuoja svetingumo diskursą, jo ribas ir migracijos politikos politinę dimensiją Turkijos viešajame diskurse.⁴ Taip pat atsiranda tyrimų, kuriuose nagrinėjama migracija iš pokolonijinių ir tapatybės studijų perspektyvų.⁵ Tačiau šiuose tyrimuose dažniausiai koncentruojamasi į šiuolaikinius politinius ir institucinius procesus, mažiau dėmesio skiriama istorinių imperinių santykių vaidmeniui formuojant šiuolaikinę migracijos politiką. Šiuo straipsniu siekiama papildyti paminėtas diskusijas analizuojant Turkijos migracijos politiką platesniame istoriniame kontekste ir parodant, kaip Osmanų imperijos palikimas mobilizuojamas šiuolaikiniame politiniame diskurse. Straipsnį sudaro keturios dalys: pirmiausia aptariama teorinė pokolonijinės analizės prieiga, tuomet analizuojami Osmanų imperijos valdymo principai, taikyti Sirijoje, trečioje dalyje nagrinėjamas nacionalinių valstybių formavimasis žlugus imperijai, o paskutinėje – analizuojama šiuolaikinė Turkijos migracijos politika sirų atžvilgiu.

Migracijos politikos analizės pokolonijinė teorinė prieiga

Šiame straipsnyje pokolonijinė teorinė prieiga taikoma tyrinėjant, kaip istoriniai imperiniai santykiai gali formuoti šiuolaikines politines praktikas. Nors klasikinė pokolonijinė teorija dažniausiai pasitelkiama analizuojant Vakarų kolonijines imperijas, šiame tyrime ji taikoma nagrinėjant regioninį imperinį kontekstą – Osmanų imperijos ir Sirijos santykius bei jų atspindžius šiuolaikinėje Turkijos migracijos politikoje. Siekiant geriau suprasti šios teorinės prieigos prielaidas, pirmiausia verta trumpai aptarti, kaip kolonializmas apibūdinamas akademiniame literatūroje. Kolonializmas dažnai apibrėžiamas kaip procesas, kurio metu valstybės užgrobia teritorijų ir naudoja jas kaip išteklius, išnaudodamos tiek žmones, tiek gamtą. Kolonializmas nėra tik fizinis teritorijų užgrobimas – jis apima ir ekonominę, kultūrinę bei ideologinę kontrolę, kurios pasekmės jaučiamos ilgą laiką net ir po formalios kolonijinio valdymo pabaigos.⁶ Osmanų imperijos valdymas, palyginti su europietiškuoju kolonializmu, buvo išskirtinis, nes buvo grindžiamas kultūriniu

³ Pvz.: Kirişci, Kemal, "Syrian Refugees and Turkey's Challenges: Going beyond Hospitality", *Brookings Institution*, 2014, 65–84; İçduygu, Ahmet, *Syrian Refugees in Turkey: The Long Road Ahead*. Washington, DC: Migration Policy Institute, 2015; Özgür Baklacioğlu, Nur, "Temporary Protection or Permanent Uncertainty? The Status of Syrian Refugees in Turkey", *Journal of Migration and Refugee Studies* 8 (3) (2020), 285–310.

⁴ Pvz.: Kloos, Sophie, "The Neo-Ottoman Turn in Turkey's Refugee Reception Discourse", *Alternatif politika* 8 (3) (2016), 536–565; Alkan, Hilal, "The Gift of Hospitality and the (Un)welcoming of Syrian Migrants in Turkey", *American Ethnologist* 48 (2) (2021), 180–191.

⁵ Pvz., Yılmaz, Zehra, *Postkolonyal Perspektiflerden Göçve Kimlik: Suriyeli Kadın Mültecilerin Türkiye'deki Durumu*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2020.

⁶ Loomba, Ania, *Colonialism/Postcolonialism*, The New Critical Idiom Series. London: Routledge, 1998.

integracija, tačiau vis tiek turėjo aiškų hegemoninį pobūdį.⁷ Kultūrinė integracija Osmanų imperijos kontekste reiškė ne visišką pavergtų tautų asimiliaciją, o jų įtraukimą į imperijos administracinę ir religinę sistemą, leidžiant išlaikyti tam tikrą vietinių bendruomenių savitumą. Vis dėlto ši integracija vyko aiškos galios hierarchijos sąlygomis: musulmonų bendruomenės ir centrinė valdžia užėmė privilegijuotą padėtį, todėl integracija nereiškė lygiavertiškumo. Osmanų politika kai kuriuose regionuose „sustiprino tam tikras etnines tapatybes, bet kartu jas ir marginalizavo“, o tai atitinka platesnį kolonializmo poveikio modelį.⁸ Kolonializmas keičia politines, ekonomines ir socialines struktūras, palieka gilių kultūrinių ir psichologinių pėdsakų. Osmanų imperija, nors ir nebuvo tradicinio Europos kolonializmo pobūdžio, turėjo panašių praktikų, ypač administraciniais procesais užtikrinama savo valdžią didelėje teritorijoje, įskaitant Siriją.⁹

Vėliau atėjo pokolonijinis laikotarpis, kuriam analizuoti pasitelkiame pokolonijinę teoriją, padedančią išsiaiškinti, kaip konstravosi istorinės ir kultūrinės tapatybės sąveikaujant Osmanų imperijai ir pokolonijinei Turkijai / Sirijai. Kolonializmo palikimas ir pokolonijinių valstybių santykiai su jų buvusiais valdovais gali būti nagrinėjami per nacionalizmo formavimosi prizmę, santykį su tauta ir vertinant valstybingumo procesus. Kolonializmas vis dar veikia šiuolaikinį pasaulį per ekonominius ir socialinius nelygybės mechanizmus.¹⁰ Pokolonijinės teorijos, pvz., Edwardo Saido darbai, skatina suprasti, kaip „Rytai“ buvo konstruojami „Vakarų“ diskurse, o šie konstruktyvūs jų vaizdai vis dar daro įtaką buvusiems kolonizatoriams ir jų santykiams su buvusiomis kolonijomis. Šiame tyrime pokolonijinė teorija taikoma regioniniam imperiniam kontekstui, kuriame Osmanų imperija veikė kaip galios centras Sirijos atžvilgiu. Taigi, analizuojama ne tik „Vakarų ir Rytų“, bet ir „Rytų ir Rytų“ galios dinamika, leidžianti permąstyti Turkijos ir Sirijos santykius kaip istorinių hierarchijų tęstinumo išraišką. Pokolonijinė teorija svarbi analizuojant šiuolaikinę migraciją, nes padeda suprasti, kaip istoriniai kolonijiniai santykiai formuoja priimančiųjų šalių požiūrį į migrantus ir pabėgėlius.¹¹ Ši perspektyva leidžia pažvelgti į Turkijos ir Sirijos santykius ne tik kaip į dabartinės migracijos krizės rezultatą, bet ir kaip į istorinių imperinių hierarchijų transformaciją šiuolaikinėje politikoje.

Turkijos migracijos politika ir taikomas laikinosios apsaugos režimas tiesiogiai veikia tai, kaip formuojasi Sirijos priverstinių migrantų statusas ir priklausymas politinei bendruomenei. Pastebima, kad šie migrantai dažnai „negali visiškai priklausyti nei savo naujai aplinkai, nei savo kilmės šaliai“, nes jų statusą formuoja istorinės galios struktūros ir dabartinė geopolitinė situacija.¹² Ši tarpinė pozicija nėra vien individualios patirties rezultatas – ją lemia valstybės teisinis reguliavimas ir politiniai sprendimai, kurie riboja visišką integraciją ir stabilų priklausymo jausmą. Pokolonijinės teorijos „ne tik paaiškina pačių pabėgėlių patirtis, bet ir atskleidžia kolonializmo palikimą, kuris veikia tiek jų gyvenimus,

⁷ Davutoğlu, Ahmet, *Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu*. İstanbul: Küre Yayınları, 2010, 112.

⁸ Kaya, Ayhan, Göç, *Kimlikve Siyaset: Türkiyeve Avrupa'da Değişen Vatandaşlık Rejimleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016, 78.

⁹ Davutoğlu, *Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu*, 145.

¹⁰ Young, Robert J. C., *Postcolonialism: A Very Short Introduction*, 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2020.

¹¹ Moore-Gilbert, Bart, *Postcolonial Theory: Contexts, Practices, Politics*. London: Verso, 1997.

¹² Yılmaz, *Postkolonyal Perspektiflerden Göçve Kimlik*, 78.

ties šiuolaikines socialines struktūras Turkijoje¹³, o kartu padeda atskleisti migracijos politikos dvilypumą: nors migrantai dažnai laikomi „pasaulio piliečiais“, diskursyviai gali būti pristatomi kaip istoriškai artimi ar net „savi“, jie drauge yra veikiami istorinės marginalizacijos, o jų teisinis ir politinis statusas išlieka ribotas.¹⁴

Šiame kontekste migracija suprantama ne tik kaip geografinis judėjimas, bet ir kaip sudėtingas priklausymo politikos reguliavimo procesas.¹⁵ Migracijos ir priklausymo klausimai neatsiejami nuo socialinės hierarchijos mechanizmų, kurie skirtingais lygmenimis veikia migrantų gyvenimus.¹⁶ Migracija yra nuolatinis tapatybės formavimosi ir transformacijos procesas, kurį lemia istorinių ir šiuolaikinių politinių struktūrų sąveika.¹⁷ Tačiau šiame straipsnyje minėtos įžvalgos naudojamos ne migrantų kultūrinei transformacijai aprašyti, o analizuoti, kaip Turkijos valstybės politika, paremta istorine imperine hierarchija, struktūrizuoja sirų priklausymą politinei bendruomenei. Jų sudėtingas ir teisiškai neapibrėžtas statusas apsunkina integraciją ir sukuria tarpinę erdvę, kurioje sirai nelaikomi visateisiais Turkijos gyventojais, tačiau kartu nebegali sugrįžti į ankstesnę socialinę ir politinę struktūrą Sirijoje. „Trečiosios erdvės“ samprata (Homi K. Bhabha) šiame kontekste leidžia kalbėti apie hibridišką padėtį, tačiau šiuo atveju svarbiausias yra ne kultūrų maišymasis, o ribotas politinis priklausymas. Taigi pokolonijinė teorija leidžia parodyti, kaip istoriniai imperiniai santykiai šiandien transformuojasi į migracijos politiką, kuri diskursyviai palaiko artumą, bet praktiškai – atskirtį.

Osmanų imperijos kolonijinė politika ir jos poveikis regiono tautinėms tapatybėms

Šiame skyriuje analizuojami Osmanų imperijos valdymo principai ir jų ilgalaikės struktūrinės pasekmės regionui. Teigiama, kad Osmanų administracinė sistema kūrė religinės integracijos pagrindus veikusi, tačiau hierarchinę politinę tvarką. Būtent ši integracijos ir nelygiavertės galios struktūros kombinacija tapo ilgalaikė sistema, kurios pėdsakus šiaandien atkartoja Turkijos politinis diskursas ir migracijos politika. Vertėtų pradėti nuo to, kad Osmanų imperijos priskyrimas kolonijinei valstybei yra prieštaringas. Nors jai būdingi kai kurie kolonializmo bruožai, jos administracinė sistema skiriasi nuo Vakarų Europos imperijų, tokių kaip britų ar prancūzų, administracinių sistemų. Kita vertus, Osmanų ekspansija į Artimuosius Rytus, Balkanus ir Šiaurės Afriką vyko pagal kolonijinį modelį, nes užkariautos žemės buvo įjungtos į imperinę administracinę sistemą ir naudojamos ekonominiams tikslams. Provincijos tiekė žaliavas ir mokėjo mokesčius, tačiau jų gyventojai turėjo paklusti Osmanų valdžiai, o tai parodo kai kuriuos ekonominio išnaudojimo

¹³ *Ibid.*, 92.

¹⁴ Young, *Postcolonialism: A Very Short Introduction*, 102.

¹⁵ Yuval-Davis, Nira, *The Politics of Belonging: Intersectional Contestations*. London: SAGE Publications, 2011, 5.

¹⁶ Yuval-Davis, Nira, *Gender & Nation*. London: SAGE Publications, 1997, 56.

¹⁷ Bhabha, Homi K., *The Location of Culture*. London: Routledge, 1994.

elementus.¹⁸ Be to, administracinė kontrolė per *millet*¹⁹ sistemą užtikrino, kad visuomenė būtų organizuojama pagal tam tikras nurodytas normas, ir nulėmė gyventojų teises bei pareigas panašiai kaip kolonijinėse imperijose²⁰. Tačiau Osmanų imperija nebuvo klasikinė kolonijinė valstybė, nes nepasizymėjo aiškia dichotomija tarp metropolijų ir kolonijų, jos provincijos nebuvo valdomos tik kaip priklausomos teritorijos, bet buvo integruotos į imperinę sistemą su tam tikra autonomija. Kitaip nei Vakarų kolonijinės jėgos, Osmanai dažnai įtraukdavo vietinį elitą į administracinę struktūrą ir suteikdavo jiems svarbias pareigas – tai leido jiems išlaikyti tam tikrą politinę ir kultūrinę įvairovę. Be to, vietiniai administratoriai galėjo toliau eiti savo pareigas tol, kol pripažins Osmanų valdžią, ir tai skyrėsi nuo tipinio europietiško kolonijinio valdymo modelio, kuriuo vadovaujantis vietiniai gyventojai dažnai būdavo visiškai atskirti nuo valdžios struktūrų.²¹ Todėl Osmanų imperija gali būti laikoma imperine valstybe su kolonijinio valdymo elementais, bet tai nebuvo kolonijinė imperija klasikine prasme. Kai kurie mokslininkai teigia, kad Osmanų valdžia buvo įtraukesnė ir lankstesnė nei Vakarų kolonializmas – siekta įtraukti pavaldžias tautas į imperinę valdymo sistemą, o ne jas tiesiog išnaudoti.²²

Osmanų imperijai valdant Siriją (1516–1918 m.)²³, tai buvo svarbi provincija, kurioje formavosi specifinės etninės ir religinės tapatybės. Nagrinėjant Osmanų imperijos kolonijinę politiką, svarbiausiu aspektu būtų laikoma religiniu pagrindu sukurta administracinė valdymo struktūra – *millet* sistema. Ji veikė kaip religinės autonomijos mechanizmas, suteikęs galimybę skirtingo tikėjimo grupėms išlaikyti savo teises ir kultūrinės struktūras, kartu pripažįstant Osmanų sultono aukščiausią valdžią.²⁴ Iš tiesų, vadovaujantis *millet* sistema, imperijos gyventojai buvo skirstomi ne pagal etninę, o pagal religinę priklausomybę. Išskirtos šios pagrindinės bendruomenės: musulmonai, kurie sudarė dominuojančią visuomenės grupę ir buvo tiesiogiai pavaldūs islamo teisei šariatui; krikščionys ortodoksai²⁵, kuriems vadovavo Konstantinopolio patriarchas; armėnų krikščionys²⁶, turėję savo patriarchą; žydai²⁷, kuriems vadovavo vyriausiasis rabinas. Kiekviena atskira *millet*

¹⁸ Deringil, Selim, *The Well-Protected Domains: Ideology and the Legitimation of Power in the Ottoman Empire, 1876–1909*. London: I. B. Tauris, 2003, 49.

¹⁹ Tautybė (iš turk. k.).

²⁰ Lewis, Bernard, *The Emergence of Modern Turkey*. London: Oxford University Press, 2002, 115.

²¹ Quataert, Donald, *The Ottoman Empire, 1700–1922*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005, 109.

²² Deringil, *The Well-Protected Domains*, 176.

²³ 1516 m. Sirija tapo Osmanų imperijos dalimi po to, kai sultonas Selimas I nugalėjo Mamlukų sultonatą Mardž Dabiko (*Marj Dābiq*) mūšyje netoli Alepo. 1517 m. Osmanai baigė užimti visą Mamlukų valdytą Levanto regioną, įskaitant Siriją, Palestiną ir Egiptą (Lewis, *The Emergence of Modern Turkey*, 118–120). Sirija buvo integruota į Osmanų administracinę sistemą ir padalyta į kelias provincijas, o jos, laikui bėgant, reorganizuotos siekiant efektyvesnio valdymo (Barkey, Karen, *Empire of Difference: The Ottomans in Comparative Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008, 146–148). Sirija oficialiai liko Osmanų imperijos dalimi iki 1918 m., kai Pirmojo pasaulinio karo metu Osmanai išstumti iš regiono britų ir arabų sukilėlių pajėgų (Lewis, *The Emergence of Modern Turkey*, 198). Po karo Siriją perėmė Prancūzija pagal Sevro sutartį (1920) ir vėliau oficialiai valdė kaip mandato teritoriją pagal Tautų Sąjungos sprendimą (Barkey, *Empire of Difference*, 214–216).

²⁴ Kurtaran, Uğur, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Millet Sistemi”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8 (2011), 57–71.

²⁵ *Rummillet* (turk.).

²⁶ *Ermenimillet* (turk.).

²⁷ *Musamillet* (turk.).

bendruomenė turėjo savo teisines institucijas, reguliuojančias santuokas, paveldėjimo klausimus ar sprendžiančias įvairius religinius ginčus. Bendruomenių vadovai buvo atsakingi už mokesčių rinkliavą ir savo narių lojalumo Osmanų valdžiai užtikrinimą.²⁸ Kartu užtikrinta politinė kontrolė per bendruomenių lyderius: „pavyzdžiui, Stambule įkūrus provincijų administracines tarybas, kurios tiesiogiai kontroliuotų įvairius regionus, žymūs vietos asmenys užėmė daug vietų, ir tai išliko iki imperijos pabaigos“²⁹. Osmanų administracinė sistema nebuvo tiesiogiai grindžiama etniniais skirtumais, tačiau skatino tam tikrų grupių lojalumą per privilegijas: pavyzdžiui, tam tikroms musulmonų bendruomenėms suteikta daugiau autonomijos ar nustatyti mažesni mokesčiai, o krikščionių ir žydų mažumos liko antraeilėse pozicijose.³⁰ Ši sistema leido Osmanų valdžiai išvengti vidinių konfliktų, tačiau ilginiui įtvirtino socialinius ir politinius grupių skirtumus, kurie vėliau tapo modernių nacionalinių konfliktų pagrindu.³¹

Osmanų administracija naudojo provincijas ir administracinius padalinius, kurių sudarymas buvo pagrįstas tiek geografiniais, tiek etniniais ir religinių grupių interesais, o tai skatino etninių grupių formavimąsi pagal regionus, nes įvairios grupės, tokios kaip arabai, turkai, armėnai, kurdai ar asirai, turėjo tam tikras savas teritorines ir socialines ribas, kurios formavo jų tapatybę.³² Pavyzdžiui, pietų Sirija, kurioje buvo daug arabų musulmonų, bet ir įvairių mažumų bendruomenių, turėjo savo specifinius administracinius įrankius ir vadovavosi tam tikromis kultūrinėmis normomis, kurias turėjo atitikti tiek arabai, tiek kitos mažumos.³³ Nors mažumos turėjo tam tikrą religinę autonomiją ir savo teismus, jų sprendimai galiojo tik bendruomenės viduje, o jų kultūrinė veikla viešojoje erdvėje buvo griežtai kontroliuojama. Osmanų imperija taip pat ribojė grupių mobilumą, ypač tarp įvairių teritorijų, – tai turėjo didelę įtaką tiek kultūriniais, tiek etniniais procesams.³⁴ Įteisinti teisiniai skirtumai tarp musulmonų ir nemusulmonų padėjo stabilizuoti imperiją ir užtikrinti tam tikrą tvarką, tačiau drauge – formuoti atskiras religines ir etnines tapatybes.

Osmanų imperija buvo žinoma dėl vadinamosios „tolerancijos“ politikos, pagal kurią įvairios religinės grupės buvo laikomos savarankiškoms administracinėmis struktūromis ir joms buvo skiriamos tam tikros privilegijos bei atsakomybės:

Osmanų imperijoje Sirijos ir kitų arabų provincijų iš sostinės atvykę pareigūnai ir kareiviai nevaldė tiesiogiai – Siriją valdė tik nedidelis skaičius aukšto rango turkų ir daug arabų, kurie užėmė visas, išskyrus aukščiausias, pozicijas, o pagal tradicinę Artimųjų Rytų etiką viešųjų pareigų naudojimas asmeniniams ir šeimos tikslams sankcionuotas, todėl valstybės tarnyba pritraukė ir naujų žmonių, arabų elite buvo paplitusi konkurencija dėl valstybės posto.³⁵

²⁸ Zürcher, Erik J., *Turkey: A Modern History*. London: I. B. Tauris, 2004.

²⁹ Quataert, *The Ottoman Empire, 1700–1922*, 64.

³⁰ Kaya, Göç, *Kimlikve Siyaset: Türkiyeve Avrupa'da Değişen Vatandaşlık Rejimleri*, 82.

³¹ Deringil, *The Well-Protected Domains*, 85.

³² Barkey, *Empire of Difference*, 137.

³³ Quataert, *The Ottoman Empire, 1700–1922*, 105.

³⁴ Barkey, *Empire of Difference*, 140.

³⁵ Dawn, C. Ernest, “The Rise of Arabism in Syria”, *Middle East Journal* 16 (2) (1962), 162.

Igyvendindama tokią politiką, Osmanų imperija suteikė daugiau privilegijų musulmonų bendruomenėms, nes jos buvo laikomos „tikrosiomis“ imperijos pilietėmis, o kitos grupės, tokios kaip krikščionių, armėnų ir žydų bendruomenės, turėjo ribotas teises ir joms taikytos papildomos mokesčių sistemos. Aptariamiosios praktikos prisidėjo prie religinių ir etninių grupių socialinės diferenciacijos, išskyrė įvairias religines bendruomenes, ir taip nubrėžtos ribos, kurias jų iš karto buvo identifikuojamos kaip „pašalinės ir savos“³⁶.

Nacionalinių tapatybių kūrimas žlugus imperijai: Turkija ir Sirija

Šiame skyriuje nagrinėjama, kaip, žlugus Osmanų imperijai, formavosi nacionalinės Turkijos ir Sirijos valstybės. Siekiama parodyti, kad šios valstybės buvo kuriamos atsiribojant nuo imperinio palikimo ir siekiant politinio vientisumo, tačiau šis atsiribojimas nereiškė, kad ankstesnės galios struktūros visiškai išnyko. Osmanų imperijos pasitelktas valdymo modelis ir bendros tapatybės nesukūrimas turėjo ilgalaikį poveikį regiono tautinėms tapatybėms, kurios, imperijai žlugus, tapo pagrindu formuoti naujoms nacionalinėms valstybėms. Po imperijos žlugimo buvusios Osmanų teritorijos dažnai apibrėžė save per antagonizmą Osmanų palikimui, siekdamos kurti savas nacionalines tapatybes: „Balkanų, arabų ir Anatolijos įpėdinės valstybės dešimtmečius atmetė Osmanų palikimą, siekdamos tapatybės po Osmanų eros.“³⁷ Dar artėjant prie Osmanų imperijos žlugimo, vykdant XIX a. reformas (Tanzimato reformų laikotarpis, 1839–1876), buvo bandoma modernizuoti ir sustiprinti centrinę valdžią, kad būtų sustabdytas imperijos nuosmukis ir užkirstas kelias jos žlugimui. Tanzimato reformų laikotarpiu *millet* sistema pertvarkyta siekiant labiau išplėsti religinę lygybę ir pilietines teises.

Vienas ryškiausių pavyzdžių, atskleidžiančių Osmanų imperijos politinių ir administracinių reformų poveikį, yra Sirijos arabų tapatybės formavimasis Tanzimato laikotarpiu.³⁸ Osmanų valdymo laikais Sirija nebuvo suvokiama kaip atskiras politinis darinys, arabų gyventojai šalyje priklausė didesnei musulmonų umai (arab. *millet-i Islam*), kurią valdė Osmanų sultonas-kalifas.³⁹ Tačiau XIX a. vykusios Tanzimato reformos, kurių tikslas buvo modernizuoti imperijos administravimą ir sustiprinti centrinę valdžią, radikaliai pakeitė nusistovėjusią tvarką. Šios reformos sukėlė įtampą tarp vietinių gyventojų grupių, nes sustiprino osmaniškosios pilietybės idėją, kuri ne visai sutapo su Sirijos arabų siekiais.⁴⁰ Arabų intelektualai ir vietinis elitas į reformas žiūrėjo dvejopai: vieni įžvelgė modernizavimo potencialą ir naujas galimybes, kiti – grėsmę vietinėms tradicijoms ir arabų politinėms ambicijoms.⁴¹ Tanzimato reformų laikotarpiu skatintos osmanų bendros pilietybės idėjos praktinis įgyvendinimas Sirijoje sulaukė didelio pasipriešinimo, ypač bendruomenių,

³⁶ Quataert, *The Ottoman Empire, 1700–1922*, 178.

³⁷ *Ibid.*, 197.

³⁸ Deringil, *The Well-Protected Domains*, 98.

³⁹ Kurtaran, „Osmanlı İmparatorluğu'nda Millet Sistemi“, 59.

⁴⁰ Deringil, *The Well-Protected Domains*, 45–46.

⁴¹ Dawn, „The Rise of Arabism in Syria“, 160.

kurios ilgą laiką mėgavosi tam tikra autonomija ir vietinio elito valdymu.⁴² Ilgainiui šie procesai ne tik stiprino arabų nacionalizmą, bet ir didino arabų ir turkų politinių ir kultūrinių siekių skirtumus.

Po Pirmojo pasaulinio karo Osmanų imperija žlugo, o Sirija pateko į Prancūzijos kontrolę pagal Tautų Sąjungos mandatą. Kai kurie autoriai pabrėžia, kad „naujosios imperijos valdžios pobūdis labai skyrėsi – ji buvo neteisėta, todėl nestabili. Prancūzija nebuvo pripažinta teisėta valdove, kaip buvo Osmanų imperijos sultonas-kalifas. Osmanų imperija turi keturis valdymo šimtmečius ir labai svarbią bendros religinės tradicijos sudedamąją dalį.“⁴³ Kolonializmo palikimas nesibaigia formaliu imperinės valdžios žlugimu, nes ji ir toliau veikia per institucijas, kultūrinius įpročius ir socialines struktūras. Prancūzijos mandatas, atsiradęs žlugus Osmanų imperijai, ne tik perėmė kai kuriuos Osmanų administracinius metodus, bet ir paskatino formuotis naująjį elitą, kuris išlaikė valdžią net ir paskelbus nepriklausomybę.⁴⁴ Taip pat tapatybės formavimosi procesai išliko glaudžiai susiję su kolonijine ir pokolonijine galios dinamika.⁴⁵ Arabų nacionalizmas, sustiprėjęs reaguojant į osmanų, o vėliau – prancūzų valdžią, dar labiau padidino atotrūkį tarp Sirijos ir Turkijos, nes vietos politiniai judėjimai siekė atsiriboti nuo buvusios imperijos įtakos, suvienyti tautą prieš tuometę prancūzų kolonijinę valdžią ir sukurti nepriklausomą valstybę.⁴⁶ Osmanų imperijos palikimas išliko giliai įšaknijęs Sirijos politinėje kultūroje, tačiau imperijai žlugus nacionalinė tapatybė buvo vis labiau grindžiama arabų vienybės idėjomis, o ne lojalumu Osmanams.⁴⁷

Anatolijoje tuo metu vyko Turkijos nepriklausomybės karas (1919–1922), po jo 1923 m. įkurta Turkijos Respublika. Mustafa Kemal Atatürk siekė radikalčiai atsiriboti nuo Osmanų imperijos praeities ir sukurti naują tautinę tapatybę, pagrįstą turkų kultūra ir kalba.⁴⁸ Tai reiškė, kad daugiatautė osmanų visuomenė buvo pakeista nauja, centralizuota respublikos vizija, kurioje nebeliko vietos anksčiau egzistavusiai etninių ar religinių mažumų autonomijai.⁴⁹ Turkų nacionalizmo atsiradimas tiesiogiai susijęs su Osmanų imperijos žlugimu ir modernios Turkijos Respublikos užuomazgomis. Mustafa Kemal Atatürk buvo centrinė figūra, kuri suformavo turkų nacionalizmo pagrindus, pabrėždama sekuliarizmą, turkų kultūrinę tapatybę ir valstybės nepriklausomybę nuo senųjų Osmanų struktūrų. Šis nacionalizmas buvo pagrįstas idėja, kad turkų tauta yra vienalytė bendruomenė, vedanti į politines ir socialines reformas, kurios atmetė osmanų daugiakultūriškumą ir skatino bendrą turkų tautinę tapatybę.⁵⁰ Ši politika turėjo ilgalaikį poveikį ne tik Turkijoje, bet ir kaimyninėse šalyse, įskaitant Siriją, kurioje Osmanų palikimas buvo vis labiau suvokiamas kaip svetimas ir nepriimtinas. Apibendrinant galima pasakyti, kad „Osmanų palikimas

⁴² Deringil, *The Well-Protected Domains*, 9.

⁴³ *Ibid.*, 175.

⁴⁴ Quataert, *The Ottoman Empire, 1700–1922*, 200.

⁴⁵ Çelik, M., *Göçve Kimlik: Türkiye’de Suriyeli Mültecilerin Entegrasyonu*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2019, 52.

⁴⁶ Dawn, “The Rise of Arabism in Syria”, 153.

⁴⁷ *Ibid.*, 165.

⁴⁸ Davutoğlu, *Stratejik Derinlik: Türkiye’nin Uluslararası Konumu*, 67.

⁴⁹ Kaya, Göç, *Kimlikve Siyaset: Türkiye’de Avrupa’da Değişen Vatandaşlık Rejimleri*, 92.

⁵⁰ Zürcher, *Turkey: A Modern History*, 172.

ties imperijos kažkada okupuotose žemėse, tiek už jos ribų yra mišrus. Vieniems tai išlieka prieštaravimo, pajuokos, paniekos ir net neapykantos objektu, o kiti mano, kad Osmanų praeitis yra nereikšminga jų pačių dabarčiai.⁵¹ Taigi tiek Turkijos, tiek Sirijos nacionalinės valstybės buvo kuriamos atsiribojant nuo Osmanų imperijos palikimo, tačiau imperinės galios struktūros ir administraciniai principai neišnyko, bet transformavosi ir toliau veikė politinę kultūrą ir galios suvokimą.

Iššūkiai: pokolonijinis palikimas šiuolaikinėje Turkijos migracijos politikoje

Aptariamoji migracija, prasidėjusi 2011 m., yra tiesioginė Sirijos pilietinio karo pasekmė. Prasidėjus šiam karui, Turkija taikė „atvirų durų politiką“⁵² – priėmė didelius pabėgėlių srautus. Tačiau, skirtingai nuo kai kurių kitų šalių pabėgėlių, sirams nebuvo suteiktas oficialus pabėgėlių statusas pagal 1951 m. Ženevos konvenciją, nes Turkija yra išlaikiusi geografinę išlygą, suteikiančią pabėgėlių statusą tik europiečiams.⁵³ Iki 2014 m., kai buvo priimtas Užsieniečių ir tarptautinės apsaugos įstatymas, sirai Turkijoje susidūrė su teisiniu neapibrėžtumu. Naujajame įstatyme jų statusas apibrėžtas kaip laikinoji apsauga⁵⁴ suteikiant asmens tapatybės numerius ir aiškiau apibrėžtas socialines teises, tačiau kadangi pagal laikinąją apsaugos sistemą nebuvo numatyta apsaugos trukmė ar ilgalaikės integracijos galimybių, sirų teisinis statusas išliko priklausomas nuo besikeičiančių vidaus ir užsienio politikos sprendimų.⁵⁵ Be to, nuo 2014 m. Turkijoje savarankiškai apsigyvenę sirai privalo registruotis savo gyvenamojoje vietoje, o norėdami keliauti iš savo registracijos apskrities, turi gauti oficialų kelionės leidimą, kuris išduodamas vietos migracijos skyriuje. Be jo sirai negali išvykti iš savo apskrities, aplankyti savo giminaičių, gyvenančių kitame mieste, naudotis viešosiomis paslaugomis, socialinėmis teisėmis ar niekur kitur įsidarbinti. Dalis migrantų jaučiasi įstrigę – nei jaučiasi visateisiai gyventojai, integruojami į Turkijos visuomenę, nei gali lengvai grįžti į Siriją, nes tokioms kelionėms taip pat reikia leidimo.⁵⁶ Taigi atvirų durų politika veikė kartu su laikino apgyvendinimo principu: sirai buvo priimami, tačiau jų statusas išliko sąlyginis ir priklausomas nuo valstybės sprendimų. Ši situacija atspindi pokolonijinei tikrovei būdingą įtampą tarp simbolinio įtraukimo ir struktūrinės nelygybės: nors migrantai diskursyviai pristatomi kaip istoriškai artimi, jų teisinis ir politinis statusas išlieka hierarchiškai apibrėžtas.

Sirijos karo kontekste religinis ir istorinis diskursas tapo reikšmingu Turkijos politinio diskurso elementu. Iš pradžių prezidentas Recepas Tayyipas Erdoğanas apibrėžė sirų atvykimą per islamo istorinę simboliką ir vadino sirus *muhacir* („migrantai / išeiviai“), o turkus – *ensar* („padėjėjai / globėjai“) bei užsiminė apie pranašo Mahometo migraciją iš

⁵¹ Quataert, *The Ottoman Empire, 1700–1922*, 201.

⁵² *Açık kapı politikası* (turk.).

⁵³ Kirişçi, „Syrian Refugees and Turkey's Challenges: Going beyond Hospitality“, 68.

⁵⁴ *Geçici korunma statüsü* (turk.).

⁵⁵ Alkan, „The Gift of Hospitality and the (Un)welcoming of Syrian Migrants in Turkey“, 182.

⁵⁶ Sirkeci, Ibrahim ir Pusch, Barbara, *Turkish Migration Policy*. London: Transnational Press, 2016, 75.

Mekos į Mediną (622 m., hidžra). Taip sirų migracijos priėmimas tapo lyg religine ir istorine pareiga, o svetingumas – moraline prievole „musulmonų broliams“.⁵⁷ Turkijos valdžia yra ne kartą pabrėžusi, kad sirai yra „broliai musulmonai“, „buvę Osmanų pavaldiniai“ ir kad Turkija turi moralinę ir istorinę atsakomybę jiems padėti.⁵⁸ Religinė simbolika neapsiribojo diskursu, bet tapo institucionalizuota praktiškai. Turkijos religinių reikalų direktoratas aktyviai formavo ir palaikė svetingumo sirų atžvilgiu diskursą. Valstybės remiamos religinės organizacijos tapo svarbiais humanitarinės pagalbos partneriais: pavyzdžiui, per Bairamo (arab. *Id-al-Adha*) šventę religinės organizacijos rinko aukas būtent Sirijos pabėgėliams ir taip susiejo religinę pareigą aukoti su konkrečia humanitarine atsakomybe.⁵⁹ Turkijos viešajame diskurse greitai įsitvirtino „svetingumo“ sąvoka. Valstybės institucijos aktyviai konstravo Turkijos kaip „dosniausios pasaulio šalies“ įvaizdį, pabrėždamos ir didžiausią pasaulyje priimtų pabėgėlių skaičių, remiantis UNHCR 2017 m. duomenimis.⁶⁰ Šie religiniai ir istoriniai naratyvai rodo, kad sirų priėmimas buvo grindžiamas poimperinio artumo diskursu, kuriame atsiskleidžia bendros praeities ir religinio solidarumo idėja. Taip Osmanų laikotarpis ir bendro priklausymo imperijai idėja buvo mobilizuojama kaip legitimuojamasis dabartinės migracijos politikos argumentas.

Nuo pat pradžių sirai buvo vadinami svečiais, nes tikėtasi, kad jų viešnagė Turkijoje bus laikina, o „svečio“ sąvoka juk neturi teisinės reikšmės nacionalinėje ar tarptautinėje teisėje; iš esmės svečias nekelia savo sąlygų ir džiaugiasi tuo, ką gauna. Turkijos valstybės politika sirų atžvilgiu buvo grindžiama ne tiek teisių suteikimu, kiek gailestingumo ir dosnumo diskursu, kuris leido valstybei prisistatyti kaip humaniškai ir svetingai veikėjai ir drauge išlaikyti politinę ir administracinę kontrolę. Dosnumas, skirtingai nuo teisės, nėra nustatomas kaip privaloma ir ilgalaikė prievolė, jis gali būti suteiktas, apribotas arba atimtas.⁶¹ Taigi nors diskursyviai sirai buvo pristatomi kaip istoriškai artimi ir morališkai įpareigojantys „savięji“, jų statusas apibrėžtas kaip laikinas ir sąlyginis.

Vis dėlto, nepaisant humanitarinio ir atvirų durų diskurso, sirų valdymas Turkijoje grindžiamas saugumo principu. Ši saugumo paradigma apėmė ne tik administracinę kontrolę, bet ir migrantų, kaip potencialiai „rizikingų užsieniečių“, apibrėžtį, ypač darbo rinkos ir viešojo saugumo kontekste.⁶² Taigi, humanitarinis svetingumo naratyvas veikė kartu su kontrolės ir apribojimų praktikomis. Nors oficiali Turkijos politika remiasi atvirų durų principu, kliūtys pabėgėliams integruotis į visuomenę tebeegzistuoja, nes teisinis neapibrėžtumas taip pat turi įtakos pabėgėlių integracijai. Nors imigracijos politikoje vyrauja pragmatiškas požiūris – atsižvelgiama į ekonominius ir politinius veiksnius, – tapatybės politika taip pat atlieka svarbų vaidmenį. Turkijos visuomenėje vyrauja istoriniai ir

⁵⁷ Kujawa, Izabela, „Religion Constructed, Imagined, and Experienced: The Case of Syrian Refugees in Turkey“, in *Debating Religion and Forced Migration Entanglements*, sud. Elzbieta M. Gozdziaik ir Izabella Main. Cham: Palgrave Macmillan, 2023, 115.

⁵⁸ Yıldız, Ayselin ir Uzgören, Elif, „Limits of Hospitality: The Case of Syrian Refugees in Turkey“, *Turkish Review of Middle Eastern Studies* 3 (2) (2016), 198.

⁵⁹ Kujawa, „Religion Constructed, Imagined, and Experienced“, 116.

⁶⁰ Alkan, „The Gift of Hospitality and the (Un)welcoming of Syrian Migrants in Turkey“, 181.

⁶¹ Toğral Koca, Burcu, „Syrian Refugees in Turkey: From “Guests” to “Enemies”?, *New Perspectives on Turkey* 54 (May, 2016), 62.

⁶² *Ibid.*, 55.

kultūriniai pasakojimai apie buvusią Osmanų valdžią Sirijoje, ir tai turi įtakos vietinių žmonių požiūriui į Sirijos pabėgėlius.⁶³ Turkijos migracijos politika susiduria su sunkumais, susijusiais su nacionalistiniu požiūriu ir poreikiu atnaujinti esamas sąlygas⁶⁴:

<...> tiesą sakant, nuo pat pradžių Turkija vykdė atvirų durų politiką Sirijos pabėgėlių atžvilgiu, o šios politikos motyvacija buvo ta, kad sirai grįš [į savo šalį]. Laikinoji apsauga taip pat nulėmė teisinį pagrindą Turkijoje tam tikra tvarka laikyti didelę grupę pabėgėlių, kurie, kaip manoma, grįš [į savo šalį]. Tačiau, sirams užtrukus Turkijoje ilgiau, atsirado naujų taisyklių poreikis.⁶⁵

Humanitarinis svetingumo naratyvas veikė paraleliai su kontrolės ir apribojimų praktikomis ir sukūrė riboto svetingumo režimą. Taigi šiuolaikinės Turkijos migracijos politikos srityje susiformuoja paradoksali situacija: istoriniai ir religiniai naratyvai apie bendrą imperinę praeitį ir musulmonų brolybę legitimizuoja svetingumą, tačiau praktikoje šis svetingumas laikinas, sąlyginis ir grindžiamas kontrolės mechanizmais. Būtent ši diskurso ir teisinės praktikos įtampa leidžia kalbėti apie pokolonijinio palikimo tolesnę raišką dabartinėje migracijos politikoje.

Apibendrinimas

Šio straipsnio tikslas buvo išanalizuoti, kaip Osmanų imperijos valdymo principai ir jų ilgalaikės struktūrinės pasekmės yra susijusios su šiuolaikine Turkijos migracijos politika priverstinių migrantų sirų atžvilgiu. Remiantis istorinių šaltinių, akademinės literatūros, politinių dokumentų ir viešojo diskurso analize bei įžvalgomis iš 2024–2025 m. vykdytų lauko tyrimų, straipsnyje siekta parodyti, kaip imperijos praeitis pasitelkiama šiuolaikinėje politinėje retorikoje ir kaip ji dera su migracijos reguliavimo teisine ir administracine praktika.

Analizė atskleidė, kad Turkijos politiniame disкурсе sirai dažnai įvardijami kaip istoriškai artima ir religiškai susijusi bendruomenė. Šis simbolinis artumas grindžiamas bendros imperinės praeities ir musulmonų solidarumo naratyvais, kurie legitimizuoja Turkijos atvirų durų politiką ir svetingumo diskursą. Tačiau šis artumas neperauga į visavertę teisinę ar politinę įtrauktį. Sirų statusas Turkijoje išlieka laikinas ir sąlyginis, o jų buvimas reguliuojamas administraciniais apribojimais ir laikinosios apsaugos statusu. Taigi svetingumo naratyvas veikia kartu su kontrolės bei ribojimo praktikomis ir sukuria riboto svetingumo režimą.

Šią situaciją galima suprasti tik platesniame istoriniame kontekste. Osmanų imperijos administracinė sistema, pagrįsta religinės integracijos ir hierarchinės valdžios deriniu, kūrė politinę tvarką, kurioje įvairios bendruomenės buvo įtrauktos į imperinę struktūrą, tačiau nebuvo laikomos lygiavertėmis. Nors imperijai žlugus Turkija ir Sirija kūrė nacionalines valstybes, siekdamas atsiriboti nuo osmanų praeities, imperinės galios struktūros ir politinio mąstymo modeliai neišnyko, bet transformavosi ir toliau veikia regiono politinę

⁶³ Yıldız ir Uzgören, "Limits of Hospitality: The Case of Syrian Refugees in Turkey", 192.

⁶⁴ İçduygu, *Syrian Refugees in Turkey: The Long Road Ahead*, 16.

⁶⁵ Yılmaz, *Postkolonyal Perspektiflerden Göçve Kimlik*, 78.

vaizduotę. Šią įtampą tarp simbolinio artumo ir struktūrinės nelygybės atspindi ir šiuolaikinė migracijos politika.

Straipsnyje atskleista, kad sirų atveju Turkijos politiniame diskurse pasitelkiama bendros imperinės ir religinės praeities retorika, pagal kurią migracija priimama kaip moralinė ir istorinė pareiga. Tačiau ši retorika nereiškia sirų pripažinimo „savais“ pilietine prasme. Priešingai, ji leidžia derinti svetingumo diskursą su laikino ir sąlyginio statuso palaikymu. Tad pokolonijinis palikimas pasireiškia ne tik simbolinės atminties lygmeniu, bet ir per konkrečias teises bei administracines praktikas.

Taikant pokolonijinės analizės metodą paaiškėjo, kad migracijos politika yra ne tik dabartinių geopolitinių procesų rezultatas, bet ir istorinių valdžios struktūrų tolesnio išlikimo forma. Šis tyrimas aktualus ne tik Turkijos ir Sirijos kontekste, bet ir platesnėje migracijos studijų srityje, nes leidžia permąstyti, kaip praeities imperinių santykių atmintis gali formuoti šiuolaikines integracijos ir priklausymo ribas.

Literatūra

- Alkan, Hilal, "The Gift of Hospitality and the (Un)welcoming of Syrian Migrants in Turkey", *American Ethnologist* 48 (2) (2021), 180–191.
- Barkey, Karen, *Empire of Difference: The Ottomans in Comparative Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
- Bhabha, Homi K., *The Location of Culture*. London: Routledge, 1994.
- Çelik, M., *Göçve Kimlik: Türkiye'de Suriyeli Mültecilerin Entegrasyonu*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2019.
- Davutoğlu, Ahmet, *Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu*. İstanbul: Küre Yayınları, 2010.
- Dawn, C. Ernest, "The Rise of Arabism in Syria", *Middle East Journal* 16 (2) (1962), 145–168.
- Deringil, Selim, *The Well-Protected Domains: Ideology and the Legitimation of Power in the Ottoman Empire, 1876–1909*. London: I. B. Tauris, 2003.
- İçduygu, Ahmet, *Syrian Refugees in Turkey: The Long Road Ahead*. Washington, DC: Migration Policy Institute, 2015.
- Kaya, Ayhan, *Göç, Kimlikve Siyaset: Türkiyeve Avrupa'da Değişen Vatandaşlık Rejimleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016.
- Kirişçi, Kemal, "Syrian Refugees and Turkey's Challenges: Going beyond Hospitality", *Brookings Institution* (2014), 65–84.
- Kloos, Sophie, "The Neo-Ottoman Turn in Turkey's Refugee Reception Discourse", *Alternatif politika* 8 (3) (2016), 536–565.
- Kujawa, Izabela, "Religion Constructed, Imagined, and Experienced: The Case of Syrian Refugees in Turkey", in *Debating Religion and Forced Migration Entanglements*, sud. Elzbieta M. Gozdzia ir Izabella Main. Cham: Palgrave Macmillan, 2023, 109–122.
- Kurtaran, Uğur, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Millet Sistemi", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8 (2011), 57–71.
- Lewis, Bernard, *The Emergence of Modern Turkey*. London: Oxford University Press, 2002.
- Loomba, Ania, *Colonialism/Postcolonialism*, The New Critical Idiom Series. London: Routledge, 1998.

- Moore-Gilbert, Bart, *Postcolonial Theory: Contexts, Practices, Politics*. London: Verso, 1997.
- Özgür Baklacioğlu, Nur, “Temporary Protection or Permanent Uncertainty? The Status of Syrian Refugees in Turkey”, *Journal of Migration and Refugee Studies* 8 (3) (2020), 285–310.
- Quataert, Donald, *The Ottoman Empire, 1700–1922*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- Sirkeci, Ibrahim ir Pusch, Barbara, *Turkish Migration Policy*. London: Transnational Press, 2016.
- Toğral Koca, Burcu, “Syrian Refugees in Turkey: From “Guests” to “Enemies”?”, *New Perspectives on Turkey* 54 (May, 2016), 55–75.
- UNHCR, *Refugees and Asylum Seekers in Türkiye: Key Statistics*. Brussels: United Nations High Commissioner for Refugees, 2025.
- UNHCR, *Syrian Arab Republic – Key Statistics*. Brussels: United Nations High Commissioner for Refugees, 2024.
- Yıldız, Ayselin ir Uzgören, Elif, “Limits of Hospitality: The Case of Syrian Refugees in Turkey”, *Turkish Review of Middle Eastern Studies* 3 (2) (2016), 187–210.
- Yılmaz, Zehra, *Postkolonyal Perspektiflerden Göçme Kimlik: Suriyeli Kadın Mültecilerin Türkiye'deki Durumu*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2020.
- Young, Robert J. C., *Postcolonialism: A Very Short Introduction*, 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2020.
- Yuval-Davis, Nira, *Gender & Nation*. London: SAGE Publications, 1997.
- Yuval-Davis, Nira, *The Politics of Belonging: Intersectional Contestations*. London: SAGE Publications, 2011.
- Zürcher, Erik J., *Turkey: A Modern History*. London: I. B. Tauris, 2004.

Dovilė ŽEMAITAITYTĖ

Vilnius university, Lithuania

FROM BROTHERS TO TEMPORARY GUESTS: THE POSTCOLONIAL LEGACY IN TURKISH AND SYRIAN MIGRATION POLICIES TOWARD SYRIAN FORCED MIGRANTS

Summary. This article analyzes how the Ottoman Empire’s governing logic and its long-term impact on the region are linked to contemporary Turkish migration policy toward Syrian forced migrants. Based on an analysis of historical sources, academic literature, political documents, and public discourse, as well as insights from field research conducted in 2024–2025, the study examines how the imperial past is invoked in contemporary political rhetoric. The study shows that Turkey’s “open-door” policy toward Syrians is based not only on humanitarian grounds, but also on historical and religious arguments, in which Syrians are portrayed as historically close. However, this symbolic closeness does not translate into full legal and political inclusion as their status remains temporary and conditional. This gives rise to a model of hospitality in which hospitality is grounded in historical memory, yet administrative and legal boundaries of belonging are simultaneously maintained. The article demonstrates that migration policy is not only the result of current geopolitical processes, but also a form of continuity of historical power structures. A postcolonial theoretical perspective allows us to rethink how the memory of past imperial relations shapes contemporary relations of belonging and integration.

Keywords: postcolonial theories, Ottoman Empire, migration, identity, Syrian refugees, Turkey.